

Απομαγνητοφώνηση

Πληροφορητής: Ηλίας Σοφοκλέους

Ερευνητής: Ανδρέας Χριστοφή

07-09-2022 (Μέρος 1)

00:00:00 Για τον αγνοούμενο πατέρα του.

Ο πατέρας μου είναι αγνοούμενος. Ο τελευταίος που τον είδε ήμουν εγώ που υπηρετούσα θητεία στο γυμναστήριο Πράξανδρος. Τον 3^ο λόχο του 251 Τάγματος Πεζικού. Το όνομα του Αγγελής Σοφόκλη, ήταν οδηγός λεωφορείου και ήταν επίταξη στο στρατό. Παρουσιάστηκε στο 3^ο Τακτικό Συγκρότημα στην Κερύνεια και του έδωσαν εντολή να πάρει τέσσερις από την Μια Μηλιά στον Κορμακίτη, στο ραντάρ της αεροπορίας. Πέρασε από μπροστά μου, τους είδα, τους σταμάτησα, τους είπα να μείνουν εκεί κοντά μου μέχρι να σταματήσουν οι βομβαρδισμοί.

Μου είπε: «εγώ θα πάω και ο Θεός είναι άξιος».

Και λέω στους άλλους που ήταν μαζί του: «Καλά ρε παιδιά εσείς που κάνατε δύο χρόνια εκπαίδευση στο στρατό, κρίνετε ότι τούτη την ώρα, μπορείς να διασχίσεις τούτη τη διαδρομή;».

«Ε μα είναι διαταγή πρέπει να πάμε».

Εκ των υστέρων όμως, μετά από χρόνια μου είπε ο αδερφός μου ότι τον απειλούσαν να τον σκοτώσουν στο χωριό. Η ΕΟΚΑ Β'. Τα κακά όλα είναι από εκεί που ξεκινήσαν. Και είπε να πιάσει το λεωφορείο να φύγει για να γλυτώσει. Δεν γλύτωσε.

00:02:22 Για τους μήνες της θητείας πριν από το Πραξικόπημα

Είμαι 73Α η κλάση μας, στο 3^ο Τακτικό Συγκρότημα στη Κερύνεια και την ίδια ημέρα μας πήραν με φορτηγά στον Καράολο στο Βαρώσι. Κάναμε 2-2,5 μήνες στον Καράολο μετά με πήραν στο 241 Τάγμα Πεζικού στην Αθαλάσσα, έκανα έξι μήνες. Και με πήραν ύστερα στο 226 στη Λάρνακα, απέναντι από το παλιό το ΓΣΖ, ήταν ο δεύτερος λόχος, και έκανα εκεί στα φυλάκια της Λάρνακας έξι μήνες. Και επειδή ο πατέρας μου,

ήμασταν 8 αδέρφια και έχτιζε σπίτι της αδερφής μου, εγώ ήμουν κτίστης, ήθελε να πάω κοντά στη Κερύνεια, διότι ο πατέρας μου είχε και λεωφορείο που έκανε τη γραμμή από τη Χάρτζια στη Κερύνεια. Έκανε επιστολή στον τότε αρχηγό της Εθνικής Φρουράς, κάποιο Χαραλαμπόπουλο και σεβάστηκε την επιθυμία του, και με απέσπασε στο 251 στο Πράξανδρος. Όποτε έπαιρνα άδεια, έμπαινα στο λεωφορείο του πατέρα μου και πηγαίναμε στο χωριό και δουλεύαμε.

Τρεισήμισι μήνες (πριν την εισβολή στο 251). Ήμουν τυφεκιοφόρος.

-Μπορείτε να μου κρίνετε την ιεραρχία του 251;

Μου διαφεύγει το όνομα του διοικητή που ήταν πολύ καλός άνθρωπος. Είχε κάποιον υποδιοικητή Αλέξανδρο Μανιάτη. Λοχαγός μας ήταν ο υπολοχαγός Γεώργιος Λαβδαριάς. Ο δόκιμος μου ήταν κάποιος Πρατσής, είναι αγνοούμενος, το όνομα διαφεύγει μου. Ήταν Μορφίτης.

-Τα καθήκοντά σας στο τάγμα ποια ήταν;

Βγάζαμε σκοπιές, καθαριότητες, εκπαίδευση κάτω από τις ακακίες.

00:06:10 Πληροφορίες πριν από την Εισβολή

-Η αποστολή του Τάγματος ξέρατε ποια ήταν;

Δεν θυμούμαι αλλά δεν κινηθήκαμε ούτε στο πραξικόπημα ούτε στην εισβολή εκτός λόχου. Ήμουν εντός τάγματος, η μόνη φορά που βγήκαμε έξω, την Παρασκευή πριν την εισβολή. Η ώρα 10 το πρωί μας είπε ο υπολοχαγός ο Λαβδαριάς, ήμουν μαζί με ακόμα ένα, είναι αγνοούμενος, Φρίξο τον έλεγαν, να ξεκινήσουμε από το λόχο περπατητοί, και να ανέβουμε στο φυλάκιο το λόχου, που ήταν ο πράσινος λόφος. Ήταν το 120 το φυλάκιο και μετά ο πράσινος λόφος. Ήταν παρατηρητήριο. Και επειδή τα τηλέφωνα ήταν κάτω, τα σύρματα τα έτρωγαν οι ποντικοί και δεν είχε επικοινωνία. Και μας είπε να ξεκινήσουμε να βρίσκουμε το σύρμα, να το ενώνουμε εκείνο που είναι κομμένο και να ανέβουμε πάνω να κάνουμε κλήση κάτω για να βεβαιωθούμε ότι δούλευε. Πήγαμε, το βρήκαμε δύο-τρία σημεία κομμένο. Ο φίλος μου που πήγαμε μαζί, ο Φρίξος έκανε με τη μανελλούα κάτω να δει ότι είναι εντάξει και εγώ έπιασα τα κιάλια και έβλεπα κατά τη θάλασσα. Όπως έβλεπα είδα στο βάθος μακριά, πλοία πολεμικά, 11 το πρωί της 19^{ης} Ιουλίου. Και λέω του λοχία που ήταν πάνω, «μα έχει καμιά στρατιωτική άσκηση και είναι γεμάτη η θάλασσα πλοία;». «Λάμνε ρε λαλεί μου, ήρθες πάνω να μας γεμίσεις τη θάλασσα πλοία». Λαλώ του, «ρε είναι σοβαρή η

κουβέντα, πάρε τα κιάλια, δες και δώσε την πληροφορία κάτω». Έπιασε τα κιάλια, λαλεί τους, «ρε εν καλά που μας λαλεί, η θάλασσα είναι γεμάτη πλοία». Έπιασε το τάγμα και ήταν ο Μανιάτης. «Κύριε υποδιοικητά λαλεί του, διακρίνουμε πλοία πολεμικά μες τη θάλασσα και δίνουμε την πληροφορία στο τάγμα». Του είπε «μη φοβάστε ρε παιδιά και είναι ψαρόβαρκες και βγήκαν για ψάρεμα». Θυμούμαι εκείνα τα λόγια του λοχία μέχρι τώρα. Λοχίας στον πράσινο λόφο, δεν θυμούμαι το όνομα του.

Κατεβήκαμε κάτω. Ο λόχος μας ήταν το αρχοντικό του Σαπρή. Ο Σαπρής ήταν ένας Τουρκοκύπριος. Και ήταν ένα πετρόκτιστο αρχοντικό, το είχε επιτάξει ο στρατός, ο Σαπρής έφυγε από το 60. Κάτω ήμασταν εμείς οι στρατιώτες, πάνω πριν το πραξικόπημα έμεναν οι αξιωματικοί, όποτε θα ήταν μέσα. Όταν όμως έγινε το πραξικόπημα, οι Καλαμαράδες οι αξιωματικοί φοβήθηκαν που ήταν τα σπίτια που ενοικιάζαν μέσα την Κερύνεια σκορπισμένα, και εφέραν τις οικογένειες τους, τις κόρες τους, τα παιδιά τους, τις γυναίκες τους, στον όροφο πάνω, και έμεναν εκεί. Πριν τις 19, που εκδηλώθηκε το πραξικόπημα

00:11:00 Για το Πραξικόπημα

Με την εκδήλωση του πραξικοπήματος εμείς πηγαίναμε κάθε Δευτέρα περπατητοί από το λόχο μας μέχρι το 251, τη Γλυκιώτισσα που λέγαμε εμείς, πηγαίναμε βήμα και κάναμε αναφορά τάγματος. Όταν εκδηλώθηκε το πραξικόπημα δεν πήγαμε, και δινόταν η αναφορά τηλεφωνικώς. Έγινε το πρόγευμα, η πρωινή γυμναστική και βγήκαμε και κάναμε μια περίοδο κάτω από τις ακακίες εκπαίδευση. Κρατούσα ένα ράδιο μέσα στην τσέπη μου και το έβαλα και έπαιζε εμβατήρια. Και λέω στους άλλους τους στρατιώτες, «ρε μα εν καμιά εθνική εορτή σήμερα και εμείς κάμνουμε εκπαίδευση;» «Τι είναι ρε παιδιά; Τι είναι;». Ο Λαβδαριάς περίμενε αφορμή να εκδηλωθεί, μας πει ότι έγινε πραξικόπημα. Πρέπει [να ήταν μνημένος]. Έπιασε το ράδιο που το χέρι μου, το άνοιξε να ακούν όλοι οι στρατιώτες τα εμβατήρια και είπε ότι έπιασε την εξουσία ο στρατός και τι έλεγαν μέσα στο πραξικόπημα. Συγκεντρωθείτε όλοι λέει, και είπε, «τέρμα ρε παιδιά, έγινε επανάσταση, πήρε την εξουσία ο στρατός», θυμούμαι τα λόγια του μέχρι τώρα.

Εμένα, Νικολάου Αντρέας Πασιάμμος ήταν ο μάγειρας μας, μας έβαλε στο πειθαρχείο και 2-3 άλλους. Ήρθε ο πατέρας μου, έκοψε στην Κερύνεια με το

λεωφορείο. Πέρασε που εκεί, σταμάτησε να με δει ότι είμαι καλά. Ήρθε ο ίδιος έξω από το πειθαρχείο και μου λέει: «Χάρτζια!» Εν Χάρτζια που με έλεγαν εμένα. «Σε ζητάει ο πατέρας σου, πήγαινε να τον δεις αλλά μην πεις ότι είσαι στο πειθαρχείο». Πήγαμε, είμαι καλά, εντάξει, έφυγε ο πατέρας μου και πήγε στο χωριό.

-Γιατί ήσασταν στο πειθαρχείο;

Εμιλούσαμεν νάκκο. Μέσα στο λόχο ήξεραν (ποιοι ήταν μακαριακοί/γριβικοί) και ήξεραν και τον πατέρα μου. Ο πατέρας μου, για να τον απειλούν να τον σκοτώσουν μέσα το πραξικόπημα προηγήθηκε η ενθρόνιση του Μητροπολίτη Γρηγόριου. Και έπρεπε κάθε χωριό να βρεθούν αναλόγως του πληθυσμού πόσοι εκλέκτορες να παν στην Κερύνεια να τον ψηφίσουν. Και μέσα σε εκείνους τους εκλέκτορες ήταν και ο πατέρας μου. Όσοι πήγαν να ψηφίσουν τον Γρηγόριο θεωρηθήκαν μακαριακοί και η λίστα βρέθηκε στη Χαλεύκα. Η Χαλεύκα ήταν ένας δασικός σταθμός πάνω από τη Χάρτζια πάνω στον Πενταδάκτυλο. Βρέθηκε η λίστα εκείνων που θα σκότωναν, και τούτοι που πήγαν στην Κερύνεια. Και γ' αυτό έφυγε από το χωριό, ίσως, και γλύτωσε. Ένας πανικός, έξω δεν βγήκαμε, ερωτούσαμε να μάθουμε τι γίνεται μες την Κερύνεια.

00:16:08 Για την Εισβολή

Όταν έγινε η εισβολή ήμουν σκοπός εγώ με τον ίδιο άνθρωπο που πήγαμε και φτιάξαμε το σύρμα τον Φρίξο, που η ώρα 03:00-06:00. Βγάζαμε διπλοσκοπιές, και στο πραξικόπημα ήταν διπλοσκοπιά. 05:20 ήρθε το πρώτο αεροπλάνο και μου είπε να κάνω συναγερμό. Ήρθε το πρώτο αεροπλάνο, είχαν κάτι σειρήνες τα αεροπλάνα πάνω και τις έβαζαν για να πανικοβάλουν τον κόσμο. Μπήκα μέσα, «αεροπορία, συναγερμός», φωνές, έτρεχαν οι στρατιώτες να ντυθούν να πιάσουν τα όπλα να βγουν έξω. Το όπλο μου εμένα, ήταν κομμένος ο σχοινοκαθαριστήρας, το έστειλαν στο ΒΜΗ να το βγάλουν. Και μου χρέωσαν ένα μπρεν. Έκανα 18 μήνες στρατιώτες, τους 16 ήμουν μπρένκατζης. Είχαμε τα μαρτίνια, μάουζερ και στέν. Τα μαρτίνια τυφέκιο νούμερο 4. Για τη σκοπιά έπαιρνα που άλλο στρατιώτη. Του άφησα το όπλο και έπιασα το μπρεν μου και βγήκα έξω. Την ώρα που βγήκα έξω ήρθε το δεύτερο αεροπλάνο, οι άλλοι ντύνονταν ακόμα. Ο τοίχος ήταν 60 πόντους πέτρα, έπεσα, ήρθε το αεροπλάνο, χαμήλωσε πάνω που το λόχο, έπεσα το κεφάλι μου ένα πόδι μέσα που τον τοίχο, και ένα πόδι έξω που τον τοίχο έβλεπα τη γη που άνοιγε όπως ανοίγει το

φερμουάρ. Ακριβώς έξω από την πόρτα. Έκλαιγαν, φωνάζαν τα παιδιά των αξιωματικών, οι γυναίκες, πανικός.

Τέλος πάντων, πήγαμε στα χαρακώματα μας. Ξέραμε που θα πηγαίναμε. Οι γυναίκες εξαφανιστήκαν.

-Τα χαρακώματα ήταν έτοιμα από πριν;

Ναι. Στην εκπαίδευση υπήρχαν οι θέσεις μάχης. Το τι είχαν προετοιμάσει, και πήρα και μια τιμητική δέκα μέρες άδεια για τούτο. Από τον Άγιο Γεώργιο της Κερύνειας μέχρι τον Άγιο Επίκτητο καθαρίσαμε πάνω στην παραλία τα πολυβολεία. Κανένα μήνα πριν το πραξικόπημα. Είχε πολυβολεία που ήταν 60 πόντους μπετόν πάχος, και έμπαινε το άρμα, και έβγαινε η κάννη από τη θυρίδα, πάνω τη θάλασσα. Είχε μια γραμμή πάνω στη θάλασσα, και μια γραμμή κάτω από το δρόμο, που πήγαινε προς τον Άγιο Γεώργιο και προς τον Άγιο Επίκτητο. Και έλεγαν ότι είχε και τρίτη γραμμή πάνω στον Πενταδάκτυλο.

-Πόσα πολυβολεία ήταν;

Καμιά δεκαπενταριά.

Πηγαίναμε με ένα φορτηγό και βγάζαμε τις ακαθαρσίες, τα φύλλα, τα ξύλα που είχε μέσα. Και έμειναν άδεια.

Πριν τον ένα μήνα δεν θυμούμαι να το ξανακάναμε.

Έγινε η εισβολή, το όρυγμα που ήμουν εγώ ήταν πάνω στο δρόμο που έβγαίνες που την Κερύνεια και πήγαινες προς Άγιο Γεώργιο. Έβλεπα τα αυτοκίνητα που επερνούσαν, κάτω από τις ακακίες. Άφησε μια βόμβα το αεροπλάνο, έπεσε ένα πράγμα όπως το σκεπάρνι, χωρίς την τρύπα που μπαίνει το ξύλο πάνω. Και σκάψαμε με τη ξιφολόγχη μετά που μισή ώρα και δεν μπορούσες να το πιάσεις.

Είδα τον πατέρα μου και περνούσε με το λεωφορείο. Και τους σταμάτησα. Επέμεναν, έφυγαν, δεν τον ξαναείδε κανένας. 20 Ιουλίου η ώρα 8 το πρωί.

Μείναμε εκεί, ησυχία, μόνο τα αεροπλάνα που έρχονταν μέχρι τη Δευτέρα. Την Κυριακή πήγαιναν τα αεροπλάνα κτυπούσαν και έρχονταν. Τούτο ο Φρίξος που εν αγνοούμενος, και για μένα είναι ήρωας. Ήταν χειριστής μπράουνινγκ δίκαννου και ήταν στημένο στη μέση της αυλής του λόχου, ήταν και γήπεδο που παίζαμε. Στημένο ολοκάθαρο. Και είδαμε ένα αεροπλάνο και χαμήλωσε που το στρατόπεδο του Βοσπόρου. Ο Βόσπορος ήταν μαυροσκούφης, μεταξύ Καράκουμι και Αγίου Επίκτητου. Χαμήλωσε και κτύπησε το στρατόπεδο. Γύρισε προς το κάστρο της

Κερύνειας και κτύπησε το Ναυτικό και μετά ψήλωσε λίγο κατά πάνω και ήρθε κατά πάνω μας. Πήγε τούτος ο Φρίξος, βγήκε που τες ακακίες, στάθηκε πάνω στο πολυβόλο και τους κτύπησε. Όπως έσκυβε το μπράουνινγκ κατά πάνω μας, γύρισε απότομα πάνω και έβγαλε μαύρο καπνό που τον κώλο του το αεροπλάνο. Μα έκαμε χαρά εκείνος ο Φρίξος, πήγε και φώναζε, «έριψα το!» Χαρά πολλή! Και εμείς το ίδιο. Πήγαινε πάνω-πάνω ώσπου και φαινόταν μια πιθαμή. Ύστερα από δεκαπέντε λεπτά το ράδιο είπε ότι οι ημέτερες δυνάμεις κατέρριψαν εχθρικό αεροσκάφος στα Πάναγρα. Τα Πάναγρα είναι μετά που τη Βασίλεια που βγαίνεις προς τη Μύρτου. Τούτο έγινε 21, την Κυριακή.

00:24:50 Στις 22 Ιουλίου

Τις 22, κατά τις 1200 ακούσαμε βούισμα μεγάλο, άρματα. Εντωμεταξύ το 251 είχε έναν ουλαμό 3 άρματα του '40. Τα δύο ήταν κατεστραμμένα που το πραξικόπημα, υπήρχε ένα. (Σε ερώτηση γιατί ήταν σε αυτή την κατάσταση, επικαλέστηκε πληροφορία που τους έδωσαν). Το έβγαλαν έξω το άρμα, κυβερνήτης του ήταν ένας Κρητικός (μάλλον ανθυπολοχαγός). Μας είπε στρατιώτης που ήταν εκεί, η πρώτη απόβαση που γινόταν στο Πέντε Μίλι, και έχουμε πληροφορίες ότι ο πατέρας μου πήγε ως εκεί και χάθηκε, έβγαιναν με αποβατικές λάτσες, έτσι τις έλεγαν τότε, αποβατικά σκάφη που έβαζαν μέσα έναν άρμα που το μεταγωγικό, και γύρο-γύρο στρατιώτες και έβγαιναν έξω. Ο Κρητικός φώναζε στον Μανιάτη, «είναι η κατάλληλη στιγμή να το κτυπήσουμε», πριν να ανοίξει την πόρτα, μέσα στη θάλασσα. Είπε ο Μανιάτης «άσε τους να βγούνε και θα τους περιποιηθούμε». «Μα όταν βγούνε δεν θα μπορούμε να τους μαζέψουμε», απάντησε ο Κρητικός. «Άστους να βγούνε και θα τους περιποιηθούμε». Και δεν κτύπησε. Τούτο για μένα έδειχνε ότι ήταν μέσα την προδοσία.

Τη Δευτέρα κατά τες 12 παρά ακούσαμε το βούισμα το μεγάλο. Και λέει ο Λαβδαριάς ο λοχαγός μας, πριν το βούισμα είπε, θέλουμε 6-7 στρατιώτες να πάρουν αυτόματα όπλα και να πάνε στον Άγιο Γεώργιο για ενίσχυση στην πρώτη γραμμή. Ήμουν και γω μέσα. Έδωκα το μπρεν και έπιασα στεν. Οι τσέπες που είχαμε γέμισα τις σφαιροθήκες, και κρατούσα και το στεν. Μπήκαμε μέσα στο λαντ ρόβερ, εγώ δεν πρόλαβα να βάλω το πόδι μου μέσα στην κάσια του λαντ ρόβερ. Και ξεκίνησε. Πήγαμε ως την πύλη. Τρέχει ο λοχαγός να μας προλάβει. Ακούω βούισμα άρματος,

δικά μας δεν είναι, πάρτε θέσεις μάχης εδώ. Κρύφτηκα πίσω από μια κολόνα πέτρινη 80 επί 80, ήταν δίπλα που το λόχο σαν τα βοηθητικά της κατοικίας. Ήρθε ένα άρμα τούρκικο και 2-3 φορτηγά γεμάτα στρατό. Και άρχισε η μάχη. Έγινε μεγάλη μάχη. Θυμούμαι έναν στρατιώτη της σειράς μου που τον Καραβά, Σταύρος Σιδεράς, είναι αγνοούμενος ή σκοτωμένος. Ο δρόμος ερχόταν που τον Άγιο Γεώργιο και γύριζε προς τα κάτω και πήγαινε στην Κερύνεια. Απέναντι πάνω στη στροφή είχε ένα σπίτι, ξένοι, ήταν μια μαυρού παντρεμένη με έναν Εγγλέζο. Ήταν εκεί, άμα ήμασταν σκοποί έπρεπε να μας κάμει νέσκαφε, τσάι. Και έπιασε τη μπαζούκα που μες το λόχο, ήταν μπαζουκιστής, είχε εκεί το βλήμα μέσα, διασταύρωσε το δρόμο και πήγε στο περβόλι της μαυρούς. Και έσυρε μια μπαζουκιά και είδαμε το άρμα όπως ήταν έτσι, ψήλωσε πάνω, γύρισε και έκατσε. Στενός ο δρόμος έκλεισε, το έσπρωχναν με τα φορτηγά και δεν κουνιόταν. Και αναγκαστικά οι Τούρκοι έμειναν εκεί και κατέβαιναν που τα φορτηγά για να μας πιάσουν. Εγώ εκράτουν στεν οι άλλοι κρατούσαν, απόσταση ούτε ογδόντα μέτρα. Και τους βάζαμε. Έμεναν απλούμενοι πάνω στα ττέλια του λόχου, σκοτώνονταν εκεί. Γύρισε το κανόνι που είχε το άρμα πάνω, και έκατσε μας μιά με το κανόνι μες το γήπεδο. Πήγε και το πενηντάρι και άνοιξε ένας λάκκος. Ε μάχη μεγάλη. Βλέπουμε, δεν ξέραμε τι να κάνουμε. Κάναμε εκπαίδευση αλλά πραγματικότητα δεν ξέραμε. Κανέναν. Ο λοχαγός ήταν στη πύλη και κρατούσε ένα όπλο τόμσον. Είδαμε τον, είδα τον και κ γω με τα μάτια μου, και άλλοι το είδαν. Γύρισε το όπλο πάνω στον στρογγυλό τοίχο, οι πύλες δεν είχαν ένα ημικύκλιο τοίχο; Εζάβωσεν το όπλο και φωνάζει, εμπλοκή το όπλο μου ρε παιδιά, ένα λαντ ρόβερ. Και μπήκε μες το λαντ ρόβερ και χάθηκε. Είδα το με τα μάτια μου. Λαλώ τούτου του Πρατσή. Ρε Πρατσή τι κάμνουμε; «Όπως είδετε κοπέλλια ο λοχαγός έφυεν τζιαι άφησεν μας. Ο καθένας να γλυτώσει το τομάρι του».

00:32:35 Πληροφορίες για αδήλωτο νεκρό

Λαλώ της γυναίκας μου ότι τον καλύτερο μου φίλο που το Πραστεϊό του Κελλακιού, τον Χριστάκη, πέρασα και τον είδα κάτω σκοτωμένο, και δεν μπόρεσε να κάνω τίποτε. Και τρέχαμε. Εντωμεταξύ εκείνη την ώρα, μισή ώρα πριν την μάχη, κατέβηκαν που τον Άγιο Ιλαρίωνα μια μοίρα τους καταδρομείς που προδοθήκαν στον Ιλαρίωνα, κατέβηκαν κοντά μας, και έλαβαν και εκείνοι μέρος στη μάχη. Ήρθαν και κάτι έφεδροι, δεν θυμούμαι καλά, είχε και ΠΑΟ 106 μαζί τους, ήρθαν που τον Παχύαμμο,

ήταν του 11^{ου} Τακτικού Συγκροτήματος κάτι τέτοιο. Και μπήκαν μέσα το λόχο. Είχε φορητό γεμάτο βλήματα και 5-6 ΠΑΟ 106, πάνω στα λαντ ρόβερ. Φύγαμε εμείς και δεν ξέρουμε τι έγιναν. Το λοιπόν, εγώ με έναν άλλο στρατιώτη, πάθαμε σαν τον ποντικό που μπαίνει μες τη τσάκρα. Μπροστά που το γυμναστήριο Πράξανδρος ήταν μια πλατεία, το πάρκιγκ του γηπέδου ολοκάθαρο, και ήταν απέναντι που το δρόμο που διασταύρωσε εκείνος και έριξε τη μπαζουκιά του άρματος, ο Σταύρος ο Σιδεράς. Διασταυρώσαμε το δρόμο αλλά δεν μπορούσαμε να πάμε έξω που τον τοίχο του γυμναστηρίου διότι θα μας πυροβολούσαν. Και μπήκαμε μέσα το γήπεδο και κάναμε το γύρο που τη νότια πλευρά και βγήκαμε. Ο φόβος φέρνει κόλαση. Αλλά δεν φοβόμασταν.

00:35:05 Στην Πάνω Κερύνεια

Πήγαμε στην Πάνω Κερύνεια αλλά από τις βόμβες, τις φωτιές του Πενταδακτύλου και την κούραση, στέγνωσε ο λαιμός μας, και δεν μπορούσαμε να καταπιούμε, ούτε είχαμε νερό. Και είχε ένα σπίτι ανοιχτή την πόρτα και μπήκα μέσα. Σκορπιστήκαμε. Και είχε 2 λοκατζήδες. Φορτώσαμε και ένα γελιό με φωτοβολίδες. «Εμείς την φέραμε που τον Άγιο Ιλαρίωνα και κουρασθήκαμε, πάρτην κι εσύ λίγο» μου είπαν. «Να πάμε να βρούμε κανένα σπίτι να πιούμε νερό» τους είπα. Και βρήκαμε μια πόρτα ανοιχτή και μπήκαμε. Ένας γέρος και μια γριά και ψουψούριζαν και έκλαιγαν. Μα έφερε η γυναίκα νερό, έκοψε χαλούμι, πεπόνι και ψωμί. Ήταν Τουρκοκύπριοι. Ο άνθρωπος με κατάλαβε, με ήξερε, διότι πριν να πάω στρατιώτης που δούλευα στην Κερύνεια ήταν εργάτης στα κτίσματα και μου έφερνε πηλό. «Ρε Ηλία μου μεν μας σκοτώσετε». Άμα μου μίλησε τον κατάλαβα. «Μην φοβάσαι» του είπα.

Ο ένας ο λόκατζης με ρώτησε, «τι είναι τούτοι»;

Του είπα «είναι Τουρκοκύπριοι αλλά εφέρον μας νερό εφέρον μας να φάμε».

«Φύετε και θα τους σκοτώσω».

Του είπα: «γιατί ρε κουμπάρε; Έχεις σφαίρες παραπάνω; Θα τις χρειαστούμε παρακάτω».

Λέει του ο άλλος ο λόκατζης, «καλά σου λέει». Και ακούω και κοιτάζω στο άλλο δωμάτιο δύο κοπέλες και που τον φόβο τους... (έκαναν ήχο κλάματος αλλά έκανε κίνηση για να ησυχάσουν). Φύγαμε. Όπως προχωρούσαμε λέει ο ένας λόκατζης του άλλου, προχωράτε και θα πάω να τους σκοτώσω και θα έρθω. Λέω του εγώ «γιατί ρε

κουμπάρε; Τι μας έκαμαν; Πάμε πάρα πάνω που έχουμε φυλάκιο». Ήταν το 103. Ένα φυλάκιο δίπλα που εκεί που ξεκινούσε το κομβόι πριν το Πραξικόπημα. Ήταν του λόχου. Και θυμούμαι τον λοχία που ήταν εκεί. Ροδοσθένους Ροδοσθένης. «Να πάμε να πάρουμε θέση μάχης εκεί» του είπα. Του είπε ο λόκατζης, «κάναμε 2 χρόνια μαζί στρατιώτες, αν κάμεις βήμα πίσω θα σε πυροβολήσω». Και δεν πήγε. Δεν θυμούμαι ονόματα. Εκείνους τους καταδρομείς που κατέβηκαν που τον Άγιο Ιλαρίωνα κάτω. Και μάλιστα που κατέβηκαν θυμούμαι μας είπαν, τούτος εν ο Καραχάλιος. Είναι αυτός, μας είπαν, που πυροβόλησε στο πραξικόπημα τον Ερμή τον Χριστοδούλου, ήταν που τους λοχαγούς μας στην Κερύνεια. Και τον κάλεσα να πάει στο ΓΕΕΦ για σύσκεψη μες το πραξικόπημα και τον πυροβόλησαν στα πόδια.

Μετά κοντέψαμε στο 103 του φυλακίου και φωνάζω εγώ, «Ρε Ροδοσθένη είμαι ο Χάρτζιας ρε», και ακούσαμε μια ριπή στα πόδια μας. Κατέβηκαν οι Τουρκοκύπριοι που το Κιόνελλι και το πήραν. Και έρπην φύγαμε και γλυτώσαμε. Όταν κατάλαβα ότι οι λόκατζηδες – από τη μια κουβαλούσα το γελιό τους, από την άλλη δεν ήταν συνεργάσιμοι – τους λέω ελάτε το γελιό σας και θα πάω σε κάτι στρατιώτες του λόχου μου.

00:40:30

Η ώρα 4 το απόγευμα που δόθηκε η εκεχειρία, ήμουν στο Καζάφανι. Μεταξύ Πέλλα Πάις με Άγιο Επίκτητο. Νυχτωθήκαμε στον Άγιο Επίκτητο. Την επόμενη μέρα ξεκινήσαμε και τρέχαμε μέσα τον Πενταδάκτυλο, βόρεια μεριά χωρίς να ξέρουμε που πηγαίναμε. Ήμουν εγώ, ο Γιώργος ο Στρόππος που τη Μόρφου εξαμινήτης 56Α, και ένας αστυνομικός Μιχαλάκης Φραγκίσκος που τον Κορμακίτη και ήταν αστυνομικός στην Κερύνεια. Εκείνος κρατούσε ένα Μ1, της αστυνομίας όπλο. Δεύτερη νύχτα, νυχτωθήκαμε μεταξύ Αγίου Επίκτητου και Κλεπίνης. Η Κλεπίνη ήταν μικτό χωριό. Ήμασταν πάνω ψηλά στον Πενταδάκτυλο σε μια κορυφή και ψάχναμε νερό. Είδαμε ένα πράμα και γύρω-γύρω δέντρα. Είπαμε ότι είναι λίμνη, νερό. Κατεβήκαμε και ήταν νερό. Ήταν η μάντρα ενός βοσκού Τούρκου. Στον Πενταδάκτυλο οι αίγες γύριζαν όλη μέρα, έτρωγαν, και τη νύχτα ήταν μαθημένες να μαζεύονται σε ένα τόπο. Ήπιαμε νερό...πείνα. Πεινούσαμε. Μου είπε ο αστυνομικός, «φύγετε πίσω και θα σκοτώσω ένα ρίφι. Βρείτε ξύλα να ανάψουμε κάρβουνα». Είχε και μία αχλαδιά και φάγαμε.

Σκότωσε το ρίφι. Φάνηκε ένας καβάλα σε ένα γαϊδούρι και στήσαμε το όπλο πάνω του, διότι εγώ ήξερα ότι είχε και Τούρκους η περιοχή, αλλά δεν ξέραμε ποιος ήταν.

«Μην φοβάστε, μην με πυροβολήσετε». Ποιος είσαι του λέω; Είμαι που τον Άγιο Επίκτητο και ήρθα να ποτίσω το γαϊδούρι.

Ποιου είναι τα ζώα; Είναι του Τούρκου που την Κλεπίνη.

Μαχαίρι κρατάς; Είχε ένα τσιακκούι λαπηθιώτικο [...].

Μείναμε τη νύχτα εκεί. Κρυώσαμε. Ο ένας βρήκε σακούλες, εγώ άπλωσα το στρατούρι του ζώου και ξάπλωσα. Την επόμενη μέρα, την Τετάρτη γύρω στις 10 βλέπουμε κάτω τη θάλασσα. Ο Παχύαμμος το κέντρο του Κωστάκη. Πλοίο μέσα στη θάλασσα στρατιωτικό σηκωνόταν το ελικόπτερο πάνω το πλοίο και καθόταν πάνω στο κέντρο. Και πήγαιναν τα αυτοκίνητα προς την Κερύνεια και έρχονταν και αυτοκίνητα προς την Κυθρέα. Εμείς ήμασταν κανένα χιλιόμετρο έξω, πάνω στα βουνά. Και βλέπαμε και στρατιωτικά αυτοκίνητα και κινούνταν. Μου είπε ο αστυνομικός, θα κατεβούμε καμιά 200αριά μέτρα πιο κάτω στον άσφαλο. Υποτίθεται εκείνος ήταν ο νέος δρόμος που έγινε 2 χρόνια πριν.

Ο Στρόππος ήταν του λόχου.

Κατεβήκαμε κάτω και σταματήσαμε ένα αυτοκίνητο, στήσαμε τα όπλα πάνω του, σταμάτησε ο άνθρωπος. Ήταν ηλικιωμένος. Μου είπε: «Καλά ρε Ηλία, τούτοι δεν με καταλάβαν, δεν με ξέρουν. Δεν με κατάλαβες;». (Ήταν συγγενής του).

«Εκεί πάνω τι είναι» τον ρωτώ;

«Είναι το 241 Τάγμα Πεζικού».

«Το πλοίο με το ελικόπτερο;»

«Ο θεός σου έφυγε από εκεί». Ο αδερφός της μάνας μου, ο παπάς της Σούζης, ήταν στην Κύπρο και έφυγε γιατί ήταν Αυστραλός υπήκοος.

Να μας πάρεις. Μας πήρε. Μας έβαλαν και σκοπιά. Ένας δόκιμος που τον ήξερα πριν τον στρατό, ήταν μηχανοδηγός. Λαλώ του θέλω αυτοκίνητο να βρω το τάγμα μου. Κατέβαινε ένα φορτηγό προς τους αλευρόμυλους της Κυθρέας. Και έβαλε με μέσα. Ρωτήσαμε και μας είπαν ότι το τάγμα μας συντάσσεται στο 9^ο Τακτικό Συγκρότημα. Πίσω που το προεδρικό, μέσα στην Προδρόμου.

Πήγαμε στους αλευρόμυλους, βρήκαμε ένα συγγενή που είχε φορτηγό, τον Λέοντα. Και με πήρε.

Ήρθε ο αδερφός μου και μου είπε ότι ο πατέρας μας ήταν αγνοούμενος. 25-26 Ιουλίου. Ζήτησα άδεια να πάω στο χωριό. Ήταν ο Πουλούκος που τη Βασίλεια, φίλοι με τον πατέρα μου. Πήγε στον διοικητή, ανάλαβε διοικητής ο Μανιάτης διότι ο Κουρούπης σκοτώθηκε.

00:51:30 Για τον Κουρούπη

Εντωμεταξύ δεν είναι σίγουρο αλλά θα το πω. Άλλοι λεν ότι τον πυροβόλησαν μέσα στο γραφείο του, άλλοι λεν έπιασε το λαντ ρόβερ και βγήκε έξω με τον οδηγό του, ο οδηγός του ήταν κάποιος Αντρίκος που τον Άγιο Ερμόλαο, ήξερα τον Αντρίκο διότι τα καλοκαίρια που πήγαινε στο Γυμνάσιο, ερχόταν και δούλευε στην Κερύνεια ως εργάτης. Έκατσεν η πόμπα του λαντ ρόβερ, μέσα την πύλη του 251 και σκοτώθηκαν και οι δύο. Άλλοι λεν ότι βγήκε ο Κουρούπης στο μπαλκόνι που το γραφείο του, και φώναζε τους στρατιώτες «φύγετε και είναι όλα προδομένα». Και βρέθηκε μέσα στο γραφείο του σκοτωμένος.

Την κουβέντα τούτη είπε μου την ένας έφεδρος. Δεν ήταν έφεδρος του τάγματος. Ο άνθρωπος τούτος ήταν πελεκάνος στα δημόσια έργα, στην κυβέρνηση. Κάτω από το στρατόπεδο της Γλυκιώτισσας υπήρχε ένα ορφανοτροφείο που το έκαμε ο Μακάριος και έκαναν επιδιορθώσεις τα πορτοπαράθυρα. Και έμεναν εκεί. Ο άνθρωπος τούτος ήταν που τον Λάρνακα της Λαπήθου. Ο Κουρούπης ήταν γνήσιος στρατιωτικός και όταν κατάλαβε ότι ήταν προδομένα τα πράγματα. Δεν ήταν του Πραξικοπήματος. Πολλά καλός άνθρωπος και αυτός και η γυναίκα του. Κάποιοι τον σκότωσαν διότι δεν ήθελε την προδοσία. Δεν ήθελε να επικρατήσει το Πραξικόπημα.

00:54:30

Μεσολάβησε ο Πουλούκος, μου έδωσαν 48 ώρες άδεια, πήγα στο χωριό. Ήρθα πίσω και είχε 2 χιλιάδες έφεδρους που το Βαρώσι. Έπαιρναν αναφορά κάθε πρωί. Ο Λαβδαριάς Γεώργιος ανάλαβε υποδιοικητής του 251. Πήρε αναφορά και περίμενε τον διοικητή. Ήμουν που τους πρώτους (στη γραμμή) και φώναζε στους έφεδρους «κοιτάχτε τον μαλάκα, άφησε το λοχαγό του και πολέμαγε στην Κερύνεια και αυτός λιποτάχτησε», για μένα. Έβαλα τη ξιφολόγχη πάνω στο μαρτίνι και τον κυνηγούσα

μέσα στο λόχο. Και με κυνηγούσε ο Πουλούκος και φώναζα στον Λαβδαριά «εν εγώ που χτύπησα το τόπσον πάνω τον τοίχο και πήρα το λαντ ρόβερ και έφυγα; Πόσοι σκοτώθηκαν για τούτο που έκαμες; Πόσοι έμειναν στην Κερύνεια;». (...) Πήγε ο Πουλούκος βρήκε τον διοικητή, και του είπε ότι χάθηκε ο πατέρας μου κ.λπ., και ο υποδιοικητής σιώπησε.

Κάναμε 7-8 μέρες (στο 9 Τακτικό Συγκρότημα. Βγαίνει μια διαταγή, ο κύριος Μανιάτης Αλέξανδρος για να δείξει πρόσωπο, εξήτησε το 251 να πάει στον Κουτσοβέντη. Και μας έβαλαν μέσα στα φορηγά μια νύχτα και μας έβγαλαν πάνω στον Κουτσοβέντη. Πήγαμε και αλλάξαμε το τάγμα που έκανε τη μάχη με τα λεωφορεία του Δικώμου. Μεταξύ Κουτσοβέντη και Βουνού. Είχε ένα λατομείο και μας έβγαλαν πάνω. Όταν ξημέρωσε και μας είπαν οι θέσεις μάχης είναι εδώ, άφησαν αυτοί κάποια βλήματα και μια μπαζούκα. Ήρθε ο Λαβδαριάς τη νύχτα και μας είπε όταν δείτε άρματα και φορηγά του στρατού να κατεβαίνουν κάτω τούρκικα, θα τους βάλλετε με την μπαζούκα. Λαλώ του κύριε υποδιοικητά, εγώ δεν έκανα εκπαίδευση μπαζούκας αλλά από ότι θυμούμαι που τη γενική εκπαίδευση δεν μπορούμε να κάνουμε εδώ βολή, διότι πίσω μας είχε ένα κυπαρίσσι χοντρό και θα μας έκαιγαν τα αέρια. Μου είπε: «Έχεις δίκαιο αλλά μέχρι να ξημερώσει θέλω να κοπεί το κυπαρίσσι». Αφού εδώ δεν έχουμε τίποτε. «Έχει ένα κασμά να το κόψεις». Το μόνο που κατάφερα, ήταν οι κάσιες που τα βλήματα στοιβαγμένες ημικύκλιο, και έβαλα τον Στρόππο, μετά είχε δίκαννο πεννητάρι χειριστής του ήταν ο Γιάγκου Σταύρος που τη Βώνη, ήταν ο επιλοχίας μας στην Κερύνεια. Έχτισαν με πέτρες γύρω που το πεννητάρι και σκέφτηκα να κάμω το ίδιο. Το κάναμε.

1:01:10

Είπαν μας ότι κάτω που το λατομείο είχε πηγή, και αυτοί που είχαν το λατομείο έσκαψαν με την πιστόλα το βράχο και έκαναν μια λεκάνη, και να κατεβαίνετε κάτω, δύο παγούρια που είναι των 20 λίτρων τα πράσινα να βάζετε νερό πάνω να πίνετε. Κατέβαινα, γέμιζα τα παγούρια, την πρώτη μέρα που έβγαινα πάνω, υπήρχε δυσοσμία, κοιτάζω, είχε 6-7. [...] Κατέβαινα κάτω ξαναγέμιζα, είπα και στους άλλους την κουβέντα. [...] Θυμούμαι το ένα είχε σταυρό και το άλλο είχε και κράνος. Που πάνω ψηλά βλέπαμε τις οροφές των λεωφορείων. 3-4 λεωφορεία. Εκ των υστέρων μάθαμε ότι οι στρατιώτες, έλεγαν του καλαμαρά του διοικητή, ήταν μια περίπολος,

και τα λεωφορεία που το Βουνό πήγαιναν προς τον Κουτσοβέντη, είπαν μας ότι ήταν στρατός τούρκικος για να πιάσουν την Κυθρέα. Και φώναζαν οι στρατιώτες, είναι τουρκικός στρατός, ο διοικητής έπιασε τα κιάλια, «όχι είναι άμαχος πληθυσμός από το Δίκωμο και φεύγει». Διότι είδε πάνω στα λεωφορεία Δίκωμο-Λευκωσία. Το Βουνό ήταν πιασμένο. Ο Κουτσοβέντης όχι. Και μέσα στη μέση το λατομείο. Και ήμασταν πάνω ψηλά εμείς. Τούτο ήταν πριν να πάμε εμείς που έγινε και μας το είπαν. Ύστερα που χρόνια το έμαθα τούτο εγώ....Δεν άντεχα μετά που χρόνια, πήγα στην Επιτροπή Αγνοουμένων, είχα το μέσα μου, ένιωθα το, και έδωσα την πληροφορία τούτη. [...] Μου είπαν «καλά έκανες αλλά γιατί δεν ήρνες τα πρώτα χρόνια;» Λαλώ τους, γίναμε πρόσφυγες, χάθηκε ο πατέρας μου, είχα πιο μικρά αδέρφια, ο νους μας ήταν να δουλέψουμε να τους ζήσουμε. [...] Και οργανώσαμε μία έξοδο ομαδική η Επιτροπή Αγνοουμένων, ένας της περιοχής, άλλοι στρατιώτες και πήγαμε. Δεν βρήκαμε τίποτα.

1:06:20 Η δεύτερη φάση της Εισβολής

Η δεύτερη εισβολή έγινε στις 14 Αυγούστου. Εμείς πήγαμε εκεί στις 2-3 Αυγούστου χωρίς να κάνουμε κάτι. Στις 13 μέρες που ήμασταν εκεί, ήρθαν δύο φορές ο διοικητής και ο υποδιοικητής. Ξημερώνει 14 Αυγούστου, τα βλήματα έκτισα μπροστά τις ημέρες της εκεχειρίας, μάζεψα πέτρες έκτισα μπροστά ξυροπέτρη μπροστά που τις κάσιες των βλημάτων. Λαλώ αν γίνει τίποτε να μεν κάτσει κανένα βλήμα. Ήρθε το πρώτο αεροπλάνο 14 Αυγούστου χαράματα και έβαλε τη σειρήνα πάλι και εγώ έπαθα σοκ. Ο Γιώργος ο Στρόππος που ήταν έξι μήνες στρατιώτης, ήταν ενάμιση φορά εμένα γονάτισε πάνω μου. Μου έδωσε 2 πάτσους να συνέλθω. Έπαθα πανικό, δεν ξέρω τι έγινε. Ήρθαν 3-4 αεροπλάνα, έριξαν τις πόμπες και ξεκίνησαν οι όλμοι. Για να ζώ εγώ σήμερα και ο Γιώργος ο Στρόππος, έπεσε το βλήμα του όλμου, εμείς ήμασταν πίσω που ένα βράχο 4-5 ύψος και αν θα βάλλαμε με την μπαζούκα ήταν να βάλλαμε που το πλευρό. Τα βλήματα του όλμου σφυρούσαν και τα βλέπαμε στον αέρα. Τα αέρια που έβγαζαν νόμιζες ότι είχαν πίσω τους αλεξίπτωτο.

07-09-2022 (Μέρος 2)

00:00:00

Έπεσε τρία μέτρα που το βράχο και δεν έπαιξε. Δίπλα μας που ήταν το πολυβόλο που ήταν ο λοχίας μας, μοιράστηκε στη μέση, και το πολυβόλο και εκείνος. Φωνάζουμε

του ενός που τη μια, του ενός που την άλλη. Τίποτε. Κάθε δέκα μέτρα έβαλλαν γραμμή όλμους. Σταμάτησαν οι όλμοι. Δεν ρίξαμε σφαίρα. Σε κάποια στιγμή ο Στρόππος κρατούσε μπρεν, εγώ μαρτίνι και η μπαζούκα που ήταν εκεί. Μείναμε μόνοι μας. Λαλώ του ρε πιάσε μαρτίνι και πήγαινε 50 μέτρα πιο πίσω, είχε μικρά κυπαρίσσια και να με καλύπτεις και έρχομαι. Χτύπησα μια κοντακιά πάνω στη σωλήνα και καταστράφηκε. Ήταν πλέον άχρηστη. Κοιτάζω που το πλευρό με το μαρτίνι, είχε μια χαράδρα και σε απόσταση 200 μέτρα είχε ένα και κρατούσε το όπλο ίσια κάτω. Μπροστά του όμως μες τη χαράδρα έρχονταν οι Τούρκοι. Σημάδεψα και έπεσε. Κρατούσε το μπρεν και μια κάσια με τις σφαιροθήκες που την άλλη, γεμάτες. Με το μπρέν έβαλλα πάνω στα βλήματα. Εκεί που ήμασταν βγήκαν οι Τούρκοι, έστησαν σημαία και πήραν το γυλιό μου. Αραιά η βλάστηση, έπρεπε να χρησιμοποιήσω τα βλήματα. Έβλεπες, έπεφταν ο ένας που τη μια ο άλλος που την άλλη. Ένας πανικός. Έπιασα το μπρεν έπιασε το μαρτίνι και που τον Κουτσοβέντη φτάσαμε στη Κυθρέα,

Είχε μια περιοχή που ονομάζεται το Φυλλέρι. Είχε ένα εργοστάσιο που έκανε ασβέστη του Λεωνίδα του Κυριακίδη. Πέρασαμε κάτω που το εργοστάσιο και πέρασε το αεροπλάνο και έριξε μια βόμβα ναπάλμ. Η ναπάλμ είναι φωτιά. Ήταν ένα πράμα ίσα με 2 βαρέλες. [...]. Αλλάξαμε χαράδρα και βγήκαμε έξω από το γήπεδο της Κυθρέας.

Έξω από το στρατόπεδο είχε ένα χωράφι με μεγάλες ελιές, και μια βαρέλα μισή νερό. Είχε τόσο πάχος άγιος. Έκαμα το παγούρι και ήπιαμε. Η ειρωνεία της τύχης, μετά που 10 λεπτά μπήκαμε στο Τραχώνι. Το νερό που ήπιαμε είχε λαχτάρους μέσα. Μας έπιασε ο πόνος. Κάτσαμε, πλυθήκαμε και είπαμε να πάμε στο Παλαίκυθρο. Εντωμεταξύ καθώς προχωρούσαμε έρχονταν και άλλοι. Βρήκαμε έναν αξιωματικό άλλο του 251, μόνιμο ανθυπολοχαγό, τον Δήμο Περδίο. Χωριανός του Πουλούκου. 14 Αυγούστου η ώρα 1500. Είχε 5-6 στρατιώτες, ο Περδός και δύο γριές γυναίκες. Διασταυρώσαμε τον δρόμο προς το Παλαίκυθρο. Εκεί είχε μεγάλα αλώνια και δίπλα μποστάνια. Οι γριές έκλαιγαν. Οι άλλοι κρύφτηκαν πίσω από τις θυμωνιές. Ο Περδός είχε πιστόλι, κιάλια. Ήταν μια φάλαγγα που πήγαινε για το Βαρώσι. Πρώτη φορά είδα φορτηγά που μπροστά στο καπό της μηχανής είχε πολυβόλο και πάνω στρατιώτη. Σταματήσαν μπροστά που τη θεμωνιά και έκοβαν πεπόνια και καρπούζια και τα

έβαζαν στα φορτηγά. Ανενόητοι. Και πίσω που τη θεμωνιά οι στρατιώτες και ο Περδίας. Ήταν Τούρκοι και πήγαιναν να καταλάβουν το Βαρώσι.

00:11:47

Πήγαμε στο Παλαίκυθρο. Μας είπαν μας οι μουχτάρηδες ας το πούμε, να βάλουμε τα όπλα μες το ιερό της εκκλησίας, να βρούμε ρούχα πολιτικά να φορέσουμε, διότι το χωριό ήταν περικυκλωμένο. Ήταν σαν τους εγκλωβισμένους. Αδειάσαμε τα όπλα έξω από την εκκλησία και βάλαμε τα όπλα στο ιερό. Εκείνη την ώρα ο παπάς έκανε εσπερινό για τον Δεκαπενταύγουστο. Ένας στρατιώτης μπήκε στην εκκλησία, να αδειάσει το όπλο του, και ήταν γυρισμένο προς τις εικόνες και εκπυρσοκρότησε. Όσοι ήταν μέσα φοβήθηκαν και φώναζαν. Ο παπάς σταμάτησε για λίγο και ξεκίνησε μετά. Και μείναμε στην εκκλησία μέχρι να τελειώσει ο εσπερινός. Και ο παπάς κατέβασε τα καντήλια να βάλει λάδι και βρήκα το βλήμα μέσα στο καντήλι της Παναγίας. Ως τώρα το θυμούμαι και ανατριχιάζω. Το πήρε και μας είπε «Έτο γρισκιανοί τη σφαίρα, εγλύτωσε μας η Παναγία». Βγήκαμε έξω, βρήκαμε ρούχα πολιτικά. Εγώ μπήκα σε ένα σπίτι κάποιου ράφτη, πάνω στον τοίχο είχε 2-3 φορεσιές που δεν πρόλαβε ο άνθρωπος να της παραδώσει. [...] Μες το σπίτι είχε μια μπουκάλα κονιάκ vcr, είχε χαλλούμι, πεπόνι κομμένο. Κάτσαμε με έναν άλλο στρατιώτη που την Αραδίππου νομίζω, φάγαμε, ήπιαμε το κονιάκι, και αν μας έπιανναν οι Τούρκοι, να μας πιαν πιωμένους. Μας πήραν την επόμενη μέρα.

00:15:10

15 του Αυγούστου γύριζαν και φωνάζαν να μαζευτούν όλοι στο σχολείο. Πήγαμε. Εντωμεταξύ παπούτσια πολιτικά δεν βρίσκαμε. Φόρεσα ένα παντελόνι, ένα πουκάμισο λεπτό καλοκαιρινό αλλά παπούτσια δεν βρίσκαμε. Ανοίξαμε τον ΑΠΟΠ Παλαικύθρου, και πήραμε παπούτσια adidas που φορούσαν οι παίκτες. Πήγαμε στο σχολείο. Είχε μια ετοιμόγεννη. Ο Παστελλόπουλος τότε ήταν λοχαγός του εφεδρικού που την Αλάμπρα, τραυματισμένος (στο πρόσωπο), ακόμα 1-2 στρατιώτες χτυπημένοι στα πόδια και κάθονταν στη βεράντα του σχολείου. Είχε ένα που το Τρίκωμο και έμενε στο Βαρώσι, και ένας άλλος έφεδρος είχε μπερέ των ΟΗΕδων. Τούτος ο Τρικωμίτης είπε του, «ρε φίλε δώσμου το μπερέ και θα πάω να πάρω τους τραυματίες και τη γυναίκα στο νοσοκομείο. Θέλω μέχρι να έρθω πίσω να γράψετε

κατάλογο με το όνομα, την ηλικία και το χωριό σας. Θα φέρω τον ΟΗΕ, τον Ερυθρό Σταυρό. Κάποιοι αντέδρασαν. Τους απάντησε: «είμαι άτιμος της γενιάς μου εάν δεν έρθω πίσω». Και πράγματι ήρθε. Την ώρα που θα έφευγε είπε ότι ήθελε ένα συνοδηγό. Ο Περδίος λαλεί μας: «εγώ είμαι αξιωματικός. Ο στρατός μας χρειάζεται με. Αν νομίζετε ότι ένα καλά», ο τρόπος που μας το είπε δηλαδή, «αφήστε με να πάω εγώ». Τον αφήσαμε. Πήραν ένα γκάλαντ αυτοκίνητο άσπρο, και με αστάρι του σιδέρου κόκκινο, έκαμαν σταυρούς. Δεν τον σταμάτησε κανένας. Δεν θυμούμαι το όνομα του. Ήταν που το Τρίκωμο και είχε κατάστημα στο Βαρώσι που πουλούσε μπογιές των σπιτιών. Ήρθε με τον Ερυθρό Σταυρό και τα Ηνωμένα Έθνη και πήραν τις λίτες και μας φώναζαν για επιβεβαίωση. Πήγαν και βρήκαν τη διοίκηση των Τούρκων και τους είπαν ότι θα τους έπαιρναν αιχμαλώτους μέσα στο σχολείο του Παλαικύθρου αλλά τους θέλουμε. Έτσι, κατά κάποιο τρόπο εξασφαλίσαμε ότι δεν θα μας σκότωναν. Παρ' ολίγο να μας σκότωναν δηλαδή. Διότι όταν μπήκαν οι Τούρκοι να μας πιάσουν, ο κόσμος ήταν μέσα στην αυλή του σχολείου. 15 Αυγούστου γύρω στις 2-3 το απόγευμα. Οι υπεύθυνοι άναψαν τους φούρνους και κάναμε ψάρι με πατάτες. Μου είπαν να πάω να βοηθήσω [...] Πήγαινε φέρε νερό που τη βρύση. [...] Κοιτάζω δεξιά, οι Τούρκοι έρχονταν.

Έριξαν ένα πυροβολισμό στον αέρα και αφήσαμε το νερό εκεί. Λέω στον υπεύθυνο να βάλουμε τον κόσμο μέσα και έρχονται οι Τούρκοι. Μια γυναίκα έχασε το μωρό της, ήταν περίπου 3-4 χρονών κορίτσι. Την ώρα που μπαίναμε μέσα έπιασα το μωρό να μην μείνει μόνο του. Μπήκα που τους τελευταίους. Τα παλιά τα σχολεία είχαν τοιχούι και μετά σιδερένιο σκελετό σίδερο και τετράγωνα τζάμια. Μπήκαμε μέσα, ήρθαν οι Τούρκοι, και άρχισαν κοντακιές στο σκελετό των τζαμιών. Κρατούσα το μωρό πάνω μου. Μας έβγαλαν έξω και μας έβαλαν στη γραμμή. Νιώθω μια κάννη να με χτυπά και ο Τούρκος που έκανε νόημα να πάω. Ήθελε να του δώσω το ρολόι. Το πήρε. Εντωμεταξύ το μωρό έκλαιγε. Πήγαινε και ερχόταν ένας αξιωματικός και έβγαλε από την τσέπη του ένα μαντήλι και σκούπιζε τα δάκρυα του μωρού. Και μου έδωσε το μαντήλι να κάνω και εγώ το ίδιο. Βγήκα λίγο αριστερά από τη γραμμή και είδα ένα αξιωματικό με μια γυναίκα, ήρθε και το πήρε.

Μας χώρισαν, γυναικόπαιδα και ηλικιωμένοι στη μια πλευρά και στρατεύσιμοι στην άλλη. Μας πήραν γύρω στα 500 μέτρα και ένας λοχίας έστησε ένα 30άρι πολυβόλο, ταινία 4 μέτρα, έπεσε ο Τούρκος πάνω. Ήμασταν 250-280. Οι διπλανοί μου ήταν κάτι

έφεδροι που την Αλάμπρα. [...] Τους είπα, θα τα πούμε στην άλλη ζωή. Μου είπε ο Χαμπής, «ρε μην φοβάσαι ως την τελευταία σου αναπνοή να ελπίζεις». Ξαφνικά ένα στρατιωτικό αυτοκίνητο αμερικάνικο ήρθε και ο Τούρκος που ήταν μέσα έβαλε τις φωνές στον λοχία, πήρε το πολυβόλο και έφυγε. Ήταν εκείνος που μου είχε δώσει το μαντήλι. Γλυτώσαμε.

00:26:18

Μείναμε εκεί 2 μερόνυχτα με δεμένα τα χέρια πλάτη-πλάτη. Κοιμόμασταν έτσι, μέσα στον ήλιο. Μας έδιναν λίγο νερό και πίναμε. Μετά έφεραν κάτι παλιά λεωφορεία και μας πήραν στο Σεράγιο. Ήταν αστυνομικός σταθμός, στρατός μας παρέδωσε στην αστυνομία. Γενικά ήταν καλοί, δεν είχαμε φάει ξύλο. Μείναμε μια βδομάδα. Μας έκαναν ανακρίσεις. Ακούσαμε μια κουβέντα, στην αρχή νομίσαμε ότι ήταν ψέματα, το διαπιστώσαμε όταν ήρθαμε στις ελεύθερες περιοχές.

«Οι δικοί σας» μας έλεγαν οι αστυνομικοί, «πήραν τα μωρά και τις γυναίκες που την Τόχνη να τους πάρουν στη Δεκέλεια και τους σκοτώσαν» Και μας έλεγαν πόσες σφαίρες βρήκαν πάνω σε ένα μωρό. Είναι πραγματικότητα. Μας το έλεγαν την ώρα που μας έπαιρναν για ανάκριση, για να μην μπορείς να πεις άλλα των άλλων. Να σε χαλαρώσουν, να σε φοβερίσουν, πόλεμο νεύρων.

Θυμούμαι μέσα σε ένα θάλαμο 90 άτομα. 10 για ανάκριση. Σαν πήγαιναν, άκουγες μια ριπή στον αέρα. Έρχονταν οι αστυνομικοί, «τους σκοτώσαμε, άλλοι δέκα». Ήρθε η σειρά της δεκάδας μου. Έμενε πίσω ο αστυνομικός, ακουγόταν η ριπή. Στον αέρα η ριπή. Έμπαινε ένας-ένας μέσα και μας έκανε ανάκριση κάποιος Οσμάν Ορέκ. Είπαν μας ύστερα ότι ήταν υπουργός 1960-1963. Και στην Κύπρο και στα Άδανα, δεύτερη ανάκριση, ήταν ο ίδιος. Έκοψε ο νους μου, ο αδερφός μου ο μεγάλος δεν πήγε στρατιώτης λόγω του ότι είμαστε 8 αδέρφια και υπήρχε νόμος πάνω που 6 παιδιά ο πρώτος δεν πήγαινε για να βοηθά τον πατέρα του. Μπαίνουμε μέσα, ο Οσμάν Ορέκ έδωσε μου τσιγάρο και άναψα.

«Κάτσε γιέ μου», λαλεί μου, με ένα γλυκό τρόπο.

«Πες μου το τάγμα σου»

«Δεν ήμουν στρατιώτης»

«Πως βρέθηκες στο Παλαίκυθρο»

«Φεύγαμε με τους δικούς μας και μείναμε τη νύχτα στη Κυθρέα. Την επόμενη μέρα έγινε η δεύτερη εισβολή και γύριζα με ένα φίλο μου και δεν βρήκα τους δικούς μου, έφυγαν».

«Η ηλικία σου είναι για στρατιώτης»

«Είμαι ο μεγάλος της οικογένειας και ήμασταν 8 αδέρφια».

Κουνούσε το κεφάλι μου.

«Πήγαινε και θα τα πεις με το ξύλο».

Πάλι ο φόβος.

Βρήκαμε τους άλλους που υποτίθεται σκότωσαν, σε άλλο σημείο. Μου είπαν, «να τα λες συνέχεια να μην τα ξεχάσεις».

00:31:52

Κάναμε μια εβδομάδα στο Σεράγιο. Μας ξύπνησα τα μεσάνυχτα, μας έδεσαν τα χέρια και τα μάτια και μας έβαλαν στα λεωφορεία. Μας είπαν ότι θα μας έπαιρναν στο Λήδρα Πάλας για ανταλλαγή. Ένας διερωτήθηκε γιατί νύχτα. Άλλος είπε ότι θα μας έπαιρναν στην Κερύνεια. Το λεωφορείο ανηφόριζε, σε κάποια στιγμή σταμάτησαν και μυρίσαμε τη θάλασσα. Το λεωφορείο πάνω τη μηχανή είχε μια ταπετσαρία και εγώ έκατσα εκεί, δίπλα στον αστυνομικό. Κατέβαιναν ναύτες από το πλοίο και έδιναν ξύλο, εμένα δεν με έδειραν πολύ. Οι άλλοι όμως έμπαιναν στο διάδρομο και τους χτυπούσαν. Ρόπαλα, κλωτσιές, πολύ πράμα. Ένας ναύτης, ήρθε και έφερε φαγητό στον αστυνομικό, κουπέπια στην κονσέρβα. Άρχισε και έτρωγε. Έκανε λίγο πάνω το πανί και μου έλεγε να σκύβω. Μου έβαλε 3-4 κουπέπια στο στόμα. Εφάμε κάμποσο ξύλο εκεί, ο οδηγός κάθε λίγο ξεκινούσε να φύγει και γλυτώναμε λίγο ξύλο. Γύρω στις 2-3 ώρες μείναμε εκεί. Ήρθε διαταγή να επιστρέψουμε. Μας πήραν στο γκαράζ του Παυλίδη, τρεις βδομάδες. [...].

Έφεραν 2 σακούλες μεγάλες κούννες του φουστουτζιού ανάλατες. Και όποιος ήθελε μπορούσε να πάρει. Και ήταν οι Τούρκοι έξω να μας προσέχουν. Η πόρτα του γκαράζ ήταν 8 πλάτος και 6 ύψος. Στέκει ένας με τρεις αστέρες μέσα και το σημάδι της TMT, ο Αχμέτης που την Κλεπίνη. Τον ήξερα. Πριν τον πόλεμο στην Κερύνεια ήταν μανάβης και αγοράζαμε. Φίλος πολλά με τον πατέρα μου. Με εντόπισε, και μου φώναξε. Εγώ φοβήθηκα διότι στην ανάκριση δεν είπα ότι ήμουν στρατιώτης. Αυτός με έβλεπε με στρατιωτικά στην Κερύνεια [...].

Με ρώτησε αν κρατώ τσιγάρα και μου έδωσε ένα πακέτο. Με ρώτησε αν με έδειραν. Του είπα όχι. «Ο φίλος μου ο Ατζιελής τι κάνει» με ρώτησε. Του είπα ότι ήταν αγνοούμενος. Είπε: «Άχ τον φίλο μου τον Ατζιελή». Δάκρυσε. [...]. Ούτε μου είπαν λέξη. Σημαίνει δεν πήγε να με καταδώσει.

00:39:00

Ξανά μεσάνυχτα μας σήκωσαν και πήγαμε στο πλοίο. Φορούσα τα παπούτσια adidas. Ένας ναύτης τα ήθελε. Το μεταγωγικό το πλοίο, ήμασταν χύμα μέσα, και γύρο μπαλκόνι και ναύτες να μας προσέχουν. Τα έβγαλα για να του τα ρίξω αλλά ένας αξιωματικός δεν με άφησε. Σε 8 ώρες βγήκαμε στη Μερσίνα. Μας έβαλαν στα φορτηγά να πάμε στα Άδανα.

08-09-2022 Μέρος 1

Όταν έφτασε το πλοίο στη Μερσίνα άνοιξε το αμπάρι. Βγήκαμε και μας έβαλαν στα φορτηγά. Κάθε μια ώρα σταματούσαν για έλεγχο. Έξω ήταν μέρα, κλειστοί οι μουσιαμμάδες. Εμείς μέσα στο φορτηγό ήταν νύχτα, σκοτεινά. Η κάσια του φορτηγού, εμείς καθόμασταν που την μέση και μπροστά, διότι την πρώτη φορά που σταμάτησαν έφταναν και μας έδερναν. Και κάτσαμε που τη μέση και μπροστά να μην μας φτάνουν. [...] Κάποιου Κύπρου που το Μπέλλα Παις, τον ήξερα τον, του έμπηξαν τη λόγχη, έξω που τον μουσιαμμά και τον τραυμάτισαν στο πόδι. Σε εκείνη τη διδαδρομή το παραπάνω ξύλο το έφαγα εγώ που μου άνοιξαν το κεφάλι, τούτος ο Κύπρος με το πόδι και κάποιος καθηγητής Πλούταρχος Ζαχαρίας από το Ριζοκάρπασο. [...]. Καμιά ώρα πριν τις φυλακές, άνοιξε η πόρτα, και ανέβηκε ένας πάνω στη πόρτα με ένα ρόπαλο όπως το κουσπομάνικο, και φωνάζω εγώ «ποιος θα την αρπάξει τούτη» και αμέσως έτρεξε το αίμα μου. [...]. Σταμάτησαν τα φορτηγά και μας έβγαλαν έξω. Ο άνθρωπος που έπιασε τον Ερυθρό Σταυρό ήταν μαζί μας μαζί με ένα Τούρκο με κρατούσαν για να κατεβώ.

Η είσοδος των φυλακών ήταν ένας διάδρομος καμιά 150-200 μέτρα και 2 μέτρα πλάτος, που τη μια ήταν βαριάνοι με τα ρόπαλα, που την άλλη στρατιώτες με τα κοντάκια, έτοιμοι για να δώσουν ξύλο. Οι αιχμάλωτοι που μπορούσαν έτρεχαν για να γλυτώσουν. Εγώ δεν μπορούσα. Όμως η αλήθεια να λέγεται δεν με χτύπησαν. Ο

άνθρωπος ο Τρικωμίτης που με κρατούσε φοβήθηκε και έτρεξε να φύγει. Του έσπασαν τα πλευρά από το ξύλο.

Όταν πήγαμε σε μια πλατεία για να μας γράψουν [...] ήρθε ένας αξιωματικός που είδε ότι ήμουν χτυπημένος και με πήραν σε ένα χώρο σαν το αναρρωτήριο να με ράψουν. Με έγγραφαν και άκουσα έναν πιο κάτω σε ένα κελί με παράθυρο και κατάλαβε ότι ήμουν χριστιανός. Μου είπε «Πες τους να μου φέρουν λίγο νερό». Τον ρώτησα και μου είπε ότι κρύφτηκε μέσα στον αχυρώνα και τον έφαγαν οι ψύλλοι. Οι Τούρκοι νόμιζαν ότι ήταν κολλητικό και τον έκλεισαν εκεί και τον ξέχασαν.

Ήρθε ο γιατρός να με ράψει, έκοψε τα μαλλιά, καθάρισε λίγο την περιοχή και έβαζε το βελόνι χωρίς φάρμακο. Με κρατούσε ένας Τούρκος στα πόδια και ένας στα χέρια. Ούρλιαζα. Μετά που έβαλε 6-7 ραφές το έδεσε με γάζα. Κάναμε 7 μέρες στα Άδανα. Γράφτηκα ως κτίστης όπως και στην Κύπρο. Στις 5 μέρες μας είπαν να χωριστούν οι άρρωστοι, οι παπάδες, οι φοιτητές, και πήγα και εγώ. Ο διερμηνέας ήταν καθηγητής, Στέλιος Στυλιανάκης που το Νέο Χωριό της Κυθρέας. Του είπα θα πάρω τη θέση του αδερφού μου πήγαινε σύστημα μαθητείας. Όμως ο αξιωματικός με ρώτησε γιατί στην αρχή ήμουν γραμμένος κτίστης και μετά μαθητής. Του είπα ότι δούλευα στην κυβέρνηση Μακαρίου και πήγαινα σύστημα μαθητείας. Ότι και να του είπε ο Στυλιανάκης, με άφησε να περάσω.

Είπε «εσείς στην Κύπρο μαθαίνετε αγγλικά στα σχολεία, και θα σας κάμω ερωτήσεις στα αγγλικά» Ε εκεί τα χρειάστηκα. Ρώτησα ένα και μου είπε να πω student [...]. Τελικά την γλύτωσα.

08-09-2022 Μέρος 2

00:00:00

Στις 7 μέρες τραβήξαμε και είδαμε πολλά. Είδαμε και καλοσύνες. Μας χώριζε ένας θάλαμος με τους πολιτικούς κρατούμενους. Είχε ένα βαριάνο, περνούσαμε καλά. Οι πόρτες του θαλάμου ήταν μεταλλικές με ένα παράθυρο 60 επί 60 που έκλεινε με σίδερο. Αν ήταν άλλοι και ησυχάζαμε λίγο, άνοιγε το παράθυρο και χτυπούσε. Ο συγκεκριμένος μιλούσε ελληνικά φαρσί. Εγώ ήμουν απέναντι, άνοιξε το παράθυρο και ήθελε κουβέντα. Του είπα: «με κτύπησαν στη διαδρομή που τη Μερσίνα στα Άδανα». «Ποιοι σε κτύπησαν;» «Στρατιώτες». Μου είπε: «Έχει βάρβαρους στρατιώτες, αλλά έχει και καλούς». Τον ρώτησα: «Που ξέρεις τα ελληνικά;». Μου

είπε: «μεγάλωσα σε γειτονιά στην Κωνσταντινούπολη με Έλληνες. Τσιγάρα έχετε;» Του είπα όχι. Ρώτησε τους φυλακισμένους και του έδωσαν καμιά 35αριά πακέτα. Ήρθε να μου τα δώσει. Τότε ξύπνησα τους άλλους και τους είπα: «περνάτε γραμμή που εδώ, δύο άτομα ένα πακέτο. Να λέτε ένα ευχαριστώ του ανθρώπου που είχε την καλοσύνη να μας δώσει. Ύστερα μου είπε ο Τούρκος, «μου άρεσε ο τρόπος που έδωσες τα τσιγάρα». Του είπα: «όλοι εδώ το ίδιο είμαστε» [...].

00:03:33

Έρχονταν δύο Τούρκοι και κρατούσαν μια καζάνα ρεβύθι νερόβραστο [...]. Είδα ουρά της νυφίτσας όταν ανακάτεψαν. Φαντάζομαι ήταν ολόκληρη η νυφίτσα που έβρασε και διαλύθηκε...Τι θα κάμεις, τι θα κάμεις; Ήταν τέσσερις θάλαμοι και οι τοίχοι τους δημιουργούσαν αυλή. Μας έβγαζαν έξω για να καθαρίσουν οι θάλαμοι (...).

Μια ημέρα μας είπαν να πάμε για ανάκριση στο κτήριο της στρατονομίας τους. Μας έβαλαν σε βαν, 25 άτομα ο ένας πάνω στον άλλο. Άναψαν σόμπα με ζεστό αέρα, θα λιποθυμούσαμε. Διαδρομή 25 λεπτά. [...].

Στην ανάκριση ήταν ο Οσμάν Ορέκ. Είπα τα ίδια. Εκεί ξεκίνησε η αντίστροφη μέτρηση για τη διαδρομή στην Κύπρο. Μας ξύρισαν [...]. Κάναμε τρεις μέρες στις απιθήκες της ΚΕΟ. Τίποτε για την Κύπρο. (νέα). Να δραπετεύσεις που να πάεις; (...)

Είχε ένα αιχμάλωτο που έβριζε τον παππού του, γιατί πήγε τον καιρό που έχτιζαν τις φυλακές των Αδάνων για να δουλέψει.

00:10:00

Μπήκαμε στο πλοίο για επιστροφή. Μου έκοψαν τις ραφές αλλά πονούσα, ζαλιζόμουν για μήνες μετά [...]. Βρήκα μια δουλειά και πήγα. Μου έλεγαν να γραφτώ τραυματίας πολέμου, φοβόμουν όμως διότι ήθελα να βρω δουλειά. Δεν είχα το μυαλό μου την παρανομία [...].

Μας έφεραν στις αποθήκες της ΚΕΟ, άλλους στην παλαίστρα. Μας μίλησε ο Τούρκος, μας εξήγησε ότι θα πηγαίναμε στην αυλή του Λήδρα Πάλας. Θα είχε μια άσπρη γραμμή, θα περνούσαμε και την ίδια ώρα θα κατέβαιναν από τα λεωφορεία του Λευκαρίτη για να περνούν στα κατεχόμενα. Θυμάμαι είχε και κάμερα του PIK [...].

Μέχρι εκείνη τη στιγμή καλά και άγια. Πέρασαν 40 μέρες, φάγαμε ξύλο [...]. Για μένα το κακό ήταν μετά. Μέχρι εκείνη τη στιγμή κρατούσα το μαντήλι του αξιωματικού στο Παλαίκυθρο. Μας έκαψαν τα ρούχα για να μην φέρουμε κάποια αρρώστια από την Τουρκία. Κάναμε μπάνιο μας έδωσαν άλλα ρούχα και μας έβαλαν να φάμε. Θυμούμαι ήταν φασολάκι με το αρνί. Μαγείρεψαν οι φοιτητές (Ξενοδοχειακή Σχολή). Και όσες μπύρες ήθελες. Εντωμεταξύ, μπαίνοντας της εισόδου ήταν το ΡΙΚ και έλεγες το όνομα σου για να ακούσουν οι συγγενείς ότι επέστρεψες.

Ο κόσμος περίμενε. Πάω να βγω και άρχισαν να με ρωτούν. Πήγα πίσω. [...] Τόσο σοκαρισμένος, που δεν μπόρεσα να βγω. [...] Είδα ένα παράθυρο ανοιχτό και έφυγα (...). Η μάνα μου δεν πίστευε. Έλεγε, να σε δω για να πιστέψω.

00:22:30

Ο Χριστάκης που το Πραστεϊό του Κελλακιού, ήμασταν τρεισήμισι-τέσσερις μήνες μαζί, στρατιώτες πριν το Πραξικόπημα. Και 2-3 εβδομάδες πριν πήγε στο γραφείο λοχαγού και βγήκε κλαίγοντας «πέθανε η μάνα μου και μου έδωσε 48 ώρες να πάω να τη θάψω, και δεν κρατώ λεφτά». Εγώ έκαμνα κουτσοδούλεια, κοίταξα και του έδωσα 5 λίρες. Μετά ήρθε και μου τα έδωσε. Πέρασαν οι μέρες, έγινε το Πραξικόπημα, ήρθε να δει το γιό του, έφερε φαί [...]. Κάτσαμε να φάμε και οι τρεις μας. Πέρασε ο καιρός, τον Χριστάκη τον είδα σκοτωμένο φεύγοντας. Γύριζα στην αυλή του Αγίου Δημητρίου στην Ακρόπολη, με είδε και με αναγνώρισε. Με ρωτούσε για τον Χριστάκη. Δεν μπορούσα να του πω την αλήθεια. Του είπα: «έφυγε ο λοχαγός και μας άφησε, ρωτήσαμε τον δόκιμο και μας είπε ο καθένας να γλυτώσει το τομάρι του. Τρέχαμε. Σε κάποια στιγμή τον έχασα». Είπα ψέματα. Μπήκα μέσα και το είπα στον π. Χριστόφορο, μου είπε ότι θα του το έλεγαν αργότερα [....].

00:28:00 Για τον Κουτσοβέντη

Λόγω του ότι έν ήταν τάφος, σκαμμένος, και ήταν πλευρό, τόσοι χειμώνες τα πήραν όλα. Εντωμεταξύ ακούστηκε μια κουβέντα ότι έσκαβαν με τα τρακτέρ τα βουνά δήθεν ότι οι Τούρκοι έψαχναν το θησαυρό της Ρήγαινας.

Άλλοι εχάθηκαν και άλλοι εσαστήκαν. (...)

00:35:25 Απαγγελία ποιήματος

08-09-2022 (Μέρος 3)

00:07:40 Για την απόλυση από το στρατό μετά την αιχμαλωσία.